# Hadik

A film adatlapja:
https://nfi.hu/filmek/hadik.html

# Ajánló

Készítette Jakab György

**A filmet elsősorban alsó tagozatos osztálytanítóknak ajánlom, akik serdületlen fiútanulóik elé szeretnének követendő, pozitív férfipéldát állítani, illetve a rendbontás helyett az impulzív harciasság fegyelmezett formájának erejét és hasznát kívánják bemutatni.**

**Történelemtanárok hosszas, alapos előkészítéssel használhatják Mária Terézia uralkodásának bemutatására, a Habsburg-birodalomba integrált Magyarország haderejének illusztrálására.**

**Középiskolások számára a film vetítését szaktanári okból nem ajánlom.**

**A film névjegye**

**Hossza:** 108 perc

**Zsánere:** romantikus történelmi kalandfilm

**Tartalom**

Hadik András huszártábornok és válogatott huszárezrede 1757. október 16-án végrehajtotta a kora újkori történelem legvakmerőbb hadi-csínyét: Nagy Frigyes porosz király távollétében elfoglalták és megsarcolták az ellenséges fővárost, Berlint. A poroszok megpróbáltak visszavágni, de Hadik serege azelőtt távozott az elfoglalt Berlinből, hogy az ellenség erősítése megérkezett volna a városba. A történetírásba később Berlini Portya néven vonult be Hadik seregének hőstette.

**Alkotók**

Rendező: Szikora János

Operatőr: Győri Márk

Szereplők

Hadik András - Trill Zsolt; Gvadányi József - Molnár Áron; Ried ezredes - Szabó Győző; Szalma Tamás - Babocsay Farkas; Mária Terézia királynő - Horváth Lili

**A film történeti háttere**

A Hadik-film két, egymással szorosan összefüggő európai léptékű háborút folyat egybe: a porosz-osztrák örökösödési háborút, illetve az öt évvel későbbi ún. hétéves háborút. A film nyitóepizódja, amikor Hadik András serege rajtaüt és elzsákmányolja a porosz "halálfejesektől" Kolin ostromának tervét, a porosz--osztrák örökösödési háborúban történt, a film következő katonai epizódja, a bécsi haditanács pedig már a hétéves háború előkészítő mozzanata.

A Hadik film -forgatókönyvére jellemző, hogy a huszártábornok nevéhez kapcsolódó színes-szagos adomákat arra használja, hogy a történelmi konkrétumok tisztázását elkenje:

• a szemben álló katonai feleknek nemhogy a célja, a konfliktusuk oka nem derül ki a filmből, de még a Habsburg vagy Német-Római Birodalom neve sem hangzik el soha, pedig Hadik ennek "színeiben" küzd a poroszok ellen.

• Térképet közelről soha nem mutatnak, mindennemű katonai tervezéstől távol tartják a nézőket.

• végig tisztázatlan, hogy Hadiknak és általában a magyaroknak mi az érdekük abban, hogy a két, csak uniformisában eltérő német hadsereg közül a "fehérkabátos" osztrákok oldalán küzd a "feketekabátosok" ellen.

• A huszárok fontos, de alapvetően zavaró-elterelő feladatot láttak el a XVIII. századi háborúkban a stratégia csapattestek mellett. Ehhez képest Hadik mint egy uraság elé járuló bugris paraszt jelenik meg a Burgban, és a haditanács óriás terepasztalán olyan ólomkatona-tologatást művel, hogy attól leesik a rizsporos paróka a labancok fejéről.  Mit akartak mondani ezzel?
Kétfajta feldolgozási mód nyílik a filmet osztálytermi körülmények között feldolgozni kívánó nevelők előtt:
¤ vagy hosszas és alapos történeti magyarázatokkal helyre tenni a filmbeli információkat;
¤ vagy hagyni, hogy a diákokat magával sodorja film lelkesedése és információfolyama.
Mindkét megoldás problematikus: az előbbi azért nehéz, mert a film tisztázásába fektetett energia nem térül meg a diákok jobb történelemszemléletében - sőt, valószínű, hogy elvesztik a nemzeti érzés büszkeség érzését a tényismeretek megszerzése során. Az utóbbi pedig azért bajos, mert a nevelő erőnek épp annak kéne lennie, hogy a megzabolázott, jó irányba fordított küzdőerő építi-javít a világon. A végiggondolás, helyrerakás híján épp a jó irányba fordítása marad el a vad küzdelemnek. Úgy általában is kérdése persze, hogy a film mennyire képes Z-generációs fiatalokat magával ragadni.

**Milyen korosztálynak ajánlom?**

Az alapos történeti "helyrerakós" feldolgozást a 12-13 éves korosztálynak ajánlom. Az átélős-lelkesedős változatot a 9-10 éves korosztálynak.

## A feldolgozás fókusza és módszerei

**A nagypolitika színtere** Mária Terézia képtelen volt beletörődni Szilézia 1748-as elvesztésébe, ezért nyolc esztendővel az aacheni béke megkötése hadat üzent Poroszországnak, hogy revánsot vegyen az osztrák örökösödési háborúban elszenvedett kudarcért. A Habsburg esélyek jónak mutatkoztak, ugyanis a királynő oldalán hamarosan Oroszország, Svédország és Franciaország is hadba lépett; ennek ellenére kezdetben Frigyes irányította a harctéri eseményeket, aki 1756 őszén elfoglalta Szászországot, majd a következő év tavaszán betört Csehországba is. A hadiszerencse végül a Kralové Dvůr mellett vívott ütközettel fordult meg, itt ugyanis Daun tábornok jelentős győzelmet aratott Nagy Frigyes felett. A porosz király hamarosan visszavonult Sziléziába,.ezzel egy időben pedig – az osztrákokkal együtt – az oroszok, majd később a franciák is támadásba lendültek. Bár 1757 során három hadsereg is Frigyes megsemmisítésére tört, a szövetségesek legfényesebb sikere ebben az évben egy magyar tábornok, Hadik András nevéhez fűződött.

## A személyes történelem

Hadik különleges küldetést kap Mária Teréziától: huszár egységeivel titokban fel kell nyomulnia Berlinig, hogy Nagy Frigyes porosz király távollétében elfoglalják és megsarcolják az ellenséges fővárost. Hadik és katonái az éjszaka leple és mindössze hat nap alatt tették meg a 450 kilométeres távolságot, hogy váratlanul rajtaüssenek a városon és az azt védelmező helyőrségen. A képtelen támadás teljesen váratlanul éri a poroszokat, ennek is köszönhető a küldetés fényes sikere 1757. október 16-án

**Forráselemzés -- Hadik András hadiparancsa Berlin megsarcolására**

„Utasítás a Brandenburg tartományba bevonuló csapatok magatartására vonatkozólag.

1. Minthogy ez alkalommal nemcsak a szemben álló csapatoktól, hanem a lakosságtól se várható más, mint ellenséges fogadtatás, ezért a hadicikkelyekben megszabott büntetés terhe mellett sem nappal, sem éjjel, senki nem hagyhatja el a csapatát és a helyes óvintézkedések ellen fellázadó gondatlanság az elöljárók által minden elnézés nélkül toroltassék meg. Ezért 2. a csapatok minden időben éberek és elővigyázatosak, az első parancsra vagy riadóra készek, kötelességük teljesítésében készségesek és elöljáróik iránt feltétlenül engedelmesek legyenek."
*(Részlet Hadik Andrásnak a berlini hadjárat előtt kiadott hadparancsából - forrás:* Tarján M. Tamás, Rubicon *)*

**A magyar huszár karrierje, katonai tervei**

Hadik – akinek katonai zsenijét az mutatja meg leginkább, hogy az osztrák örökösödési háború alatt alezredesi rangból tábornoki pozícióig emelkedett – 1757 szeptemberében, Lotharingiai Károly Sándor fővezér megbízásából fogott hozzá a híres berlini portya megtervezéséhez, mely elsősorban azért valósulhatott meg, mert II. Frigyes főerői a fővárostól messze, Szilézia mélyén küzdöttek az osztrákokkal. Az akcióhoz mindössze egy 5100 fős hadtest, és néhány ágyú állt Hadik rendelkezésére, ám nem sokkal azelőtt, hogy a Berlin ellen induló sereg – október 11-én – elhagyta a Brandenburg határán fekvő Elsterwerdát, a csapat vezére arra kényszerült, hogy Kleefeld tábornokot maga mögött hagyja egy 1500 fős utóvéddel.

A hadvezér az ötnapos felvonulás során rendkívüli taktikai érzékről tett tanúbizonyságot: manővereivel hosszú ideig el tudta rejteni valódi

szándékát – tehát Berlin megsarcolását –, közben Buchholzban elpusztította II. Frigyes egyik legfontosabb fegyvergyárát, egyúttal pedig végigsarcolt számos brandenburgi városkát. Október 15-én a magyar tábornok már Berlin előterében járt, ezért seregét két részre osztotta. Újházy ezredest Beeskownál átküldte a Spree túlpartjára, majd a főváros Potsdam felé nyíló kapuja ellen indította, ő maga pedig – álcázásképpen – a folyó bal partján húzódó erdőségekben nyomult észak felé.

**A katonai terv korlátai, megvalósításának gyenge pontjai**

A hadművelet zsenialitása ellenére Hadik seregét ugyancsak szorította az idő, október 12-e után ugyanis Nagy Frigyes értesült a merész manőverről, és Dessaui Móric herceg vezetésével jelentős erőket mozgósított a betörő csapatok elfogására. Berlinben 14-én szereztek először tudomást a huszárok közeli mozgolódásáról, de Rochow altábornagy, az – egyébiránt igencsak gyenge – várőrség parancsnoka egyszerűen képtelenségnek tartotta, hogy ütőképes császári haderő elmerészkedjen a fővárosig. A berliniek csak október 16-án reggel győződhettek meg a hírek valódiságáról, ekkor ugyanis egy kiküldött kisebb porosz seregtest beleütközött a magyar huszárok kötelékébe.

A délelőtt során  Újházy és Hadik erői két oldalról is megközelítették a főváros roppant falait, a magyar tábornok pedig hamarosan követséget küldött a városba, mely 300 000 tallér hadisarc azonnali kifizetését követelte. Miután a városi tanács és Rochow altábornagy kitérő választ adott, Hadik előhozatta ostromágyúit, betörte Berlin kapuját, majd a kibontakozó küzdelemben megadásra kényszerítette a főváros rosszul felszerelt őrségét. A királyi család és a katonaság nagy része a délután során Spandauba menekült, Rochow pedig szinte esdekelve kérte a magyar tábornokot a város megkímélésére.

## A huszártábornok emberségessége

Hadik végül – a háborús helyzethez képest – könyörületesnek bizonyult a polgárokkal szemben, seregének ugyanis újfent megtiltotta Berlin felprédálását, ezzel együtt azonban 500 000 tallérra emelte a hadisarc összegét, és további 100 000 aranyat követelt katonái számára. Miután Dessaui Móric erői október 15-én már az Elbán is átkeltek, a magyar tábornoknak nem volt ideje megvárni, míg a teljes összeget kifizetik neki, ám másnap hajnalig – mindössze 8 óra alatt – a polgárok így is közel 235 000 tallért gyűjtöttek össze. Ez idő alatt Hadik számos egyéb ajándékot is kicsikart a várostól, lovak és ellátmány mellett például egy tucat, Berlin címerével hímzett kesztyűt is kért Mária Terézia számára, bár a rossz nyelvek szerint a poroszok végül 24 balkezes darabot küldtek az említett ruhadarabból.

A császári erők összesen mintegy 24 órát töltöttek a Spree-parti város falain belül, október 17-én este, néhány órával a Seydlitz tábornok vezette porosz huszárezred érkezése előtt azonban kénytelenek voltak angolosan távozni. Hadik csapatai ötnapos erőltetett menetben aztán épségben elérték a Habsburg főerőket, tehát a páratlanul merész akciót fényes siker koronázta; a hadművelet során a portyázó sereg összesen 100 embert veszített, közben pedig – 400 porosz fogoly mellett – komoly pénzösszeget és 6 porosz lobogót is zsákmányolt. Hadik sikeres vállalkozásáért utóbb megkapta a Mária Terézia-rend nagykeresztjét, a hétéves háború végén pedig grófi címmel és – Futak környékén – hatalmas birtokokkal honorálták bátorságát.

## A Berlini Portya történelmi értékelése

Hadik András katonai tankönyvekbe kívánkozó hadjárata érdemben nem befolyásolta a háború menetét, a szokatlanul pimasz manőver mégis éktelen dühöt és szégyenérzetet váltott ki II. Frigyesből, hiszen ilyen

megaláztatást korábban még soha nem kellett elszenvednie. A poroszok 1757 végén a Rossbach és Leuthen mellett aratott győzelmekkel valamelyest ápolták sértett önérzetüket, 1763-ban pedig – némi szerencsének is köszönhetően – Szilézia megtartásával fejezték be a háborút, a nevezetes berlini portya azonban kitörölhetetlen fiaskó maradt a német hadtörténetben, ami miatt mi magyarok – Hadik zsenialitása és huszárjainak vitézsége folytán – kétszeresen is büszkék lehetünk.

**Feldolgozás során érintendő kérdések**

• Kivel tudtál a leginkább azonosulni a film szereplői közül?
Ki tűnt neked a legellenszenvesebbnek? Miért?

• Milyennek látjuk a filmben Hadik emberi viszonyait?
Milyen apa, milyen férj? Hogyan viszonyul az alá beosztott katonákhoz? Hogyan dicsér -- hogyan dorgál?

• Gyűjtsed össze azokat a jellemvonásokat, amelyek az osztrák tábornokokat, illetve Hadikot jellemzik a katonai tervek megvitatásakor:
Gőgös, határozott, sunyi, nyíltan beszélő, fondorlatos, céltudatos, alázatos, magabízó, megfontolt, kockázatkerülő

• A magyar oldalon mi a különbség Hadik tábornok és a fiatal Gvadányi harcmodorában? Magyarázatodban használd a következő szavakat.
Kockázatvállalás
Gyors döntés
Fegyelmezettség
Felelősség másokért